

ZNAČENJE SIROMAŠTVA U ŽIVOTU KRŠĆANINA*

Anja SEVER,
IV. god. FTS-a

Uvod

Siromaštvo je aktualna tema o kojoj se svakim danom sve više govori, piše, raspravlja i prepire. U vremenu smo kada su kontrasti između bogatih i siromašnih sve veći, a siromaštvo kao deficit materijalnih dobara sve je češća pojava. Sama je Crkva nerijetko prozivana zbog, po mišljenju sekularnih vlasti, medija ili udruga, nedostatnog angažmana oko pomoći siromasima i valja priznati kako je u crkvenoj povijesti uistinu bilo razdoblja kad je „zaboravljala“ na siromahe i poklanjala im nedostatnu pažnju, no apsurdno je uopće pokušati Crkvi poreći dvotisućljetnu tradiciju pomaganja siromasima zbog toga što oni još od prvih vremena imaju posebno mjesto u Crkvi.

Kršćani su u svijetu, iako nisu od svijeta. Smatram, stoga, kako opciju za siromašne možemo bez ustručavanja definirati kao istovremeno vjersko i društveno pitanje jer su vjernici dio društva te su na poseban način pozvani uključiti se u život zajednice u kojoj se nalaze, isto kao što su obvezni djelovati na dobro ljudi oko sebe imajući na umu Radosnu vijest i zadaću da ju šire ne samo riječju, nego i djelima.

Glavni cilj pisanja ovoga rada jest pojmovno odrediti siromaštvo, razgraničiti tumačenja siromaštva, siromaštva duhom i duhovnog siromaštva te sagledati značenje siromaštva u životu kršćanina uz naglašavanje kako na življenje siromaštva kao evanđeoskog savjeta nisu pozvani samo prezbiteri i redovnici, odnosno osobe posvećenog života, već i laici jer sve tri skupine vjernika čine Crkvu.

U pisanju ovoga rada kao polazišna točka odabrani su rječnici pri definiranju pojma *siromaštvo*, ali i često spominjanog i različito interpretiranog pojma *siromaštvo duhom*. Rječnici koji su korišteni su: *Rječnik hrvatskoga jezika* Vladimira Anića, rječnik francuskoga jezika *Petit Larousse* i rječnik talijanskoga jezika

* Ovaj rad izrađen je kao seminarski rad na seminaru *Opcija za siromašne: vjersko i(li) društveno pitanje* pod vodstvom dr. sc. Silvije Migles ak. god. 2015./2016.

Anja SEVER: Značenje siromaštva u životu kršćanina

Novissimo dizionario della lingua italiana. Nakon toga pojmovi su sagledani iz druge perspektive, one koncilske, odnosno na način kako je prikazan u nekoliko dokumenata Drugoga vatikanskoga koncila: *Dogmatska konstitucija o Crkvi „Lumen gentium“*, *Dekret o službi i životu prezbitera „Presbyterorum ordinis“* te *Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu „Gaudium et spes“*, iz čega proizlazi promišljanje o siromaštvu u životu ponajprije prezbitera, pa redovnika i na kraju laika.

1. Pojmovno određenje siromaštva

„Siromaštvo se percipira i shvaća kao moralno zlo. Zato je i teško njime se znanstveno baviti. Onaj, naime koji proučava siromaštvo bavi se objektom koji zapravo i ne bi trebao biti.“¹ Ipak, mnoge se znanosti bave problemom siromaštva jer siromaštvo je problem koji naprosto zahtijeva multidisciplinarni pristup. To su ponajprije ekonomija, zatim sociologija na granici sa socijalnom filozofijom i socijalnom etikom, ali i povijesne i pravne znanosti te teologija. Kako bismo se bavili nekom pojavom, odnosno kako bi se neki pojam razumjelo i kako bi se o njemu moglo dublje raspravljati, ponajprije ga valja definirati, pri čemu su najlogičniji prvi izbor rječnici. S obzirom na to da ovaj rad nije lingvističke prirode, već se problem sagledava iz perspektive teologije, odnosno socijalnog nauka Crkve, pojam će se nastojati definirati i na temelju odabranih dokumenata crkvenog učiteljstva.

1.1. Pojam siromaštva u rječnicima

Samo je po sebi jasno kako gotovo da i ne postoji pojam koji je u potpunosti jednoznačan, a tumačenje mu varira o kontekstu i okolnostima uporabe. Isto tako razvidno je da će u različitim jezicima postojati varijacije u značenju istih pojmova. Kako bi se naglasila spomenuta heterogenost i usporedile razlike u značenjima, uz rječnik hrvatskoga, korišteni su i rječnici francuskoga i talijanskoga jezika.

U Anićevom *Rječniku hrvatskoga jezika* siromah je definiran kao ubog, siromašan čovjek; bijednik te u prenesenom značenju kao onaj koji je za žaljenje, koji izaziva sažaljenje; jadnik.² Siromaštvo je, pak, određeno kao neimaština, oskudica sredstava prijeko potrebnih za život; bijeda; siromaština.³ Francuski *Petit Larousse* uz tumačenja da je siromašan onaj koji je lišen ili loše snabdjeven

¹ Ivan KOPREK, Uvod, u: *Siromaštvo i etika. Religijska, etička i praktična promišljanja*, Ivan Koprak (ur.), Zagreb, 2011., 7-8.

² Usp. Vladimir ANIĆ, Siromah, u: *Rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb, 1991., 652.

³ Usp. Vladimir ANIĆ, Siromaštvo, u: *Rječnik hrvatskoga jezika*, 652.

potrebnim (npr. siromašna obitelj) ili nesretan, nevoljan, koji izaziva (nadahtnjuje) žaljenje, kao i čovjek koji je u potrebi te nedovoljan, dodaje i značenja koji je loš u svom „žanru“, onome čime se bavi, ali i sterilan, koji proizvodi malo (npr. siromašna zemlja).⁴ U istom je rječniku siromaštvo određeno kao stanje onoga koji je siromašan, a nabrojani sinonimi su: potreba, oskudica, lišenost, nezgoda, tjeskoba, nužda, neimaština, nestašica i bijeda.⁵ Talijanski *Novissimo dizionario della lingua italiana* donosi dvadesetak tumačenja pojma siromašan među kojima su: onaj koji ima jedva potrebno za život; ponekad to nedostaje te tjera na prosjačenje; bijedan, oskudan, prosjak, ili koji živi siromašno od vlastitog rada, ili oskudan, nedovoljan (npr. planina siromašna pašnjacima, rijeka siromašna vodom), ili bez ukrasa, lišen ukrasa (npr. siromašna arhitektura, siromašan stil), ili bijedan, jadan (npr. siromašna zemlja), ili sterilan (npr. siromašna zemljišta), ili koji daje malo dobitka, dobiti (npr. siromašno planinsko imanje, posjed).⁶ Isti izvor siromaštvo definira kao kvalitetu i stanje siromaha, bijedu.⁷ Iz navedenoga slijedi kako je siromaštvo pojam koji uza sebe veže negativne konotacije, a siromasi su oni pojedinci koji su zbog stanja u kojem se trenutno nalaze nerijetko marginalizirani i izdvojeni iz društva. Valja istaknuti kako je prvo tumačenje pojma u odabrana tri jezika usredotočeno na materijalnu neimaštinu.

1.2. Duhovno siromaštvo i siromaštvo duhom

Razmišljajući o siromaštvu i njegovu spomenu u Svetom pismu, a napose u evanđeljima, ne može se zaobići sintagma *siromah duhom*. Anić u svome rječniku definira kako bi razgovorno ona trebala opisivati onoga koji je ograničenih umnih sposobnosti, a knjiški onoga koji nije učen, čemu bi oprječan pojam bio književnik ili pismenik.⁸ *Petit Larousse* na tome je tragu tek u maloj mjeri spominjući misao jedino u određenju sintagme siromašan jezik (siromašna jezika) sa značenjem kojem manjka riječi za izražavanje misli.⁹ *Novissimo dizionario* u tumačenju pojma *siromašan duhom* izlaže kako je to onaj koji ima dušu slobodnu od svjetovnih ispraznosti, ali uobičajeno imbecil, bezvrijedan.¹⁰

⁴ Usp. Pauvre, u: *Petit Larousse*, Pariz, 271966., 762.

⁵ Usp. Pauvreté, u: *Petit Larousse*, 762.

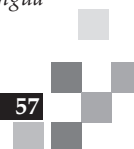
⁶ Usp. Fernando PALAZZI, Povero, u: *Novissimo dizionario della lingua italiana*, Milano, 21960., 872.

⁷ Usp. Fernando PALAZZI, Povertà, u: *Novissimo dizionario della lingua italiana*, 872.

⁸ Usp. Vladimir ANIĆ, Siromah ~ duhom, u: *Rječnik hrvatskoga jezika*, 652.

⁹ Usp. Pauvre, langue pauvre, u: *Petit Larousse*, 762.

¹⁰ Usp. Fernando PALAZZI, Povero, povero di spirito, u: *Novissimo dizionario della lingua italiana*, 872.

Anja SEVER: *Značenje siromaštva u životu kršćanina*

Izgleda kako Anić pojam duha sagledava kao svijest, moć ili sposobnost da se misli i spoznaje, što odskaka od tumačenja iste riječi iz perspektive teologije i kršćanstva. Standardno talijansko tumačenje koje donosi *Novissimo dizionario* bilo bi, iz te perspektive, čini se, najprihvaćenije od triju ponuđenih. U slučaju rječnikâ, dotična je sveza pejorativno opisana.

Zbog lakšeg razlikovanja pojmova osobina siromaha duhom koja ih karakterizira bit će nazvana siromaštvo duhom, dok će pojam duhovnog siromaštva označavati svjetovno objašnjenje toga pojma koje podrazumijeva manjak nematerijalnih odnosno naravnih duhovnih dobara blagotvornih za čovjeka. Duhovno siromaštvo promatrano kao takvo može biti genetski uvjetovano (inteligencija, fizička konstitucija, talenti...) kao i posljedica djelovanja socijalne sredine (pismenost, govor, kultura, moral, ambicije, obrazovanje, informiranost...). Duhovno siromaštvo ne mora biti u korelaciji s materijalnim, pa tako duhovno siromašni ljudi mogu biti dobrog materijalnog statusa i obratno.¹¹

Unatoč tome, ili možda baš zbog toga, ne može se ne zapitati što je s kršćanskim tumačenjem toga izraza. Pronalazimo ga u Matejevu evanđelju, u Govoru na gori u prvom od blaženstava koje kaže: „Blago siromasima duhom, njihovo je kraljevstvo nebesko!“ (Mt 5,3). Tko su siromasi duhom? Ovdje se siromasi duhom poistovjećuju s ljudima ponizna duha i srca. Ovdje više nije riječ o materijalnim siromasima, nego o onima koji se osjećaju ovisnima o Bogu, koji od Boga sve očekuju. Drukčije rečeno, siromasi duhom su oni koji uviđaju relativnost svega stvorenoga, koji osjećaju i priznaju da ih nitko i ništa ne može u potpunosti i do kraja zadovoljiti izvan Boga i koji su zbog toga otvoreni Bogu i njegovim darovima. Jasno je onda da takvima pripada kraljevstvo nebesko. Jednom riječju, siromasi duhom, koje se proglašava blaženima, jesu oni čiji duh nitko i ništa ne može zadržati na putu prema Bogu.¹² Oni su, dakle, nenavezani na vremenita dobra. Siromah duhom jest onaj je tko je ponizan, strpljiv, skroman i poslušan. Jasno je da su to osobine koje se u sekularnom svijetu smatra nepoželjnim jer su često prikazane kao osobine nespособnih, manje vrijednih. Siromah je u potrošačkom društvu nevažan, a njegovo je siromaštvo očiti znak neuspjeha. Sekularni svijet, napose u današnjici okovanoj kapitalizmom na svim razinama ljudskoga života, snažno je obilježen traganjem za bogatstvom u svakome smislu. Tako je čovjek današnjice u potrazi i za bogatstvom duha, ali u smislu intelektualne nadmoći nad podređenima ili, općenito, okolinom što nas vraća na trag lingvističkih tumačenja.

¹¹ Usp. Ivan VIDANOVIĆ, *Siromaštvo*, u: *Rečnik socijalnog rada*, Beograd, 2006.

¹² Usp. Marijan VUGDELIJA, „Blago siromasima duhom: njihovo je kraljevstvo nebesko!“ (Mt 5,3), u: *Crkva u svijetu*, 37 (2002.) 2, 172.

Uz navedeno, nameće se i problem duhovnog osiromašenja čovjeka današnjice. Zaokupljenog trkom za uspjehom današnjeg čovjeka nerijetko pronalazimo duhovno osiromašenog, ako ne i osakaćenog. Zapada u ateizam, živi bez Boga, a ispunjenje nastoji pronaći u materijalnim dobrima ili pak suvremenim, alternativnim duhovnostima. Paradoksalno je promatrati ljude koji nazgled i naizvan imaju sve ono čemu su usmjereni težiti – afirmirani su kao stručnjaci u poslu kojim se bave, situirani, zbrinuti – a opet, nesretni, nezadovoljni i depresivni. Napretkom informacijskih i komunikacijskih znanosti sve su informacije i međuljudski kontakti dostupni na klik miša ili potez prstom po zaslonu. Socijalne mreže postaju poprište svih bitnih životnih događaja, a čovjek je izoliran i osamljen kao nikada prije.

Očit je, dakle, raskorak u poimanju duha i njegova siromaštva između kršćanskog i sekularnog, svjetovnog svjetonazora, no osiromašenje ostaje osiromašenje. Glavna je razlika u onome što žrtvuje čovjek koji živi u sekularnom duhu i teži za uspjehom i onome čega se i kako odriče kršćanin koji je pozvan težiti prije svega prema Bogu, šireći svojim životom Radosnu vijest.

1.2. Siromaštvo u izabranim dokumentima Drugog vatikanskog koncila: „Lumen gentium“, „Presbyterorum ordinis“ i „Gaudium et spes“

Siromasi su od samih početaka Crkve zauzimali posebno mjesto u kršćanskoj zajednici, što je utemeljeno na Kristovu naučavanju i općenito Novom zavjetu, a što pak svoje korijene vuče još iz Starog zavjeta i židovskih zakona. I danas Crkva siromasima daje značaj nastojeći biti Crkva siromašnih, siromašna Crkva, Crkva za siromahe. Dotične sintagme papa Ivan XIII. uvodi u crkveni govor prije početka Drugoga vatikanskog koncila.¹³ Iako nisu usvojene kao tehnički termin, provlačile su se raspravama Koncila. Pojam siromaštva prisutan je u gotovo svim njegovim dokumentima. U koncilskim dokumentima potiče se

¹³ „Točno mjesec dana prije otvaranja Drugoga vatikanskog koncila dana 11. rujna 1962. godine papa Ivan XXIII. u *Radio poruci* upotrebljava pojam ‘Crkva siromašnih’ i to riječima: ‘U odnosu na nerazvijene zemlje Crkva se pokazuje onakva kakva jest i želi biti, kao Crkva svih, i osobito Crkva siromašnih.’ Sam pojam stavljen je u kontekst socijalne enciklike *Mater et magistra*, u kojoj papa Ivan XXIII. mijenja perspektivu u socijalnom nauku Crkve a prvi put se raspravlja i o problemima nerazvijenih zemalja, odnosno zemalja u razvoju. Pojam i problematika razvoja postaju od pape Ivana XXIII. nadalje važnim i za socijalno učenje Katoličke crkve. Na temelju pravednosti potrebno je mijenjati odnos prema nerazvijenima, a ‘red je da katolici osjete kao posebnu dužnost pomagati siromasima i bijednicima jer su udovi Mističnoga Kristova Tijela’ (MM 159).“ v. Stjepan BALOBAN, »Crkva siromašnih« od pape Ivana XXIII. do pape Franje, u: *Bogoslovska smotra*, 84 (2014.) 3, 481-482.

Anja SEVER: Značenje siromaštva u životu kršćanina

buđenje svijesti o siromašnima, o tome da je odnos prema njima sastavni dio naviještanja Radosne vijesti i kršćanske egzistencije kao takve.¹⁴ Dokumenti u kojima se to možda najkonkretnije i najopširnije spominje su *Dogmatska konstitucija o Crkvi „Lumen gentium“*, *Dekret o službi i životu prezbitera „Presbyterorum ordinis“* te *Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu „Gaudium et spes“*.

U *Dogmatskoj konstituciji o Crkvi „Lumen gentium“*, pojmovi *siromah*, *siromašan* i *siromaštvo* spominju se u jedanaest brojeva. Krist je, provodeći otkupiteljsko djelo, živio siromašnim životom i u progonstvu, on je „postao siromašan makar je bio bogat“ (2 Kor 8,9), Otac ga je poslao „naviještati Radosnu vijest siromasima“ (Lk 4, 18) pa je po njemu i Crkva pozvana prepoznavati Krista u siromasima i patnicima te nastojati ukloniti njihovu nevolju i u njima služiti Kristu.¹⁵ Briga za siromašne posebice je naglašena kao zadaća biskupâ u poglavlju *Hijerarhijsko uređenje Crkve, posebice episkopat* (usp. LG 23). U istom se poglavlju dalje spominje kako je Krist prisutan i u vjerničkim zajednicama, makar su one često malene i siromašne te žive u raspršenosti jer su upravo po Kristovoj moći združene u Crkvu kakvu ispovijedamo: jednu, svetu, katoličku i apostolsku (usp. LG 26). Četvrto se poglavlje Konstitucije odnosi na laike i upućuje ih na djelovanje u svijetu na način da životom svjedoče Krista, njegovo uskrsnuće i živog Boga. Trebali bi djelovati tako da unose duhovne plodove u svijet i oduhovljuju one koje je Gospodin u evanđelju prozvao blaženima (usp. Mt 5,3-9), a među kojima su i siromasi. Poglavlje završava uputom „što je duša u tijelu, to neka budu kršćani u svijetu“ (LG 38). Potom u petom poglavlju koje je opći poziv na svetost u Crkvi, spomenuto je kako bi svatko vođen Božjim Duhom, svaki vjernik, trebao prepoznavati i razvijati darove koje je primio jer time nasljeđuje siromašnog i poniznog Krista. Na poseban su način s Kristom patnikom sjedinjeni oni koji su pritiješnjeni siromaštvom, bolešću i drugim nevoljama ili su progonjeni zbog pravednosti (usp. LG 41). Poglavlje se zaključuje mišlju o radosti Majke Crkve zbog onih koji slobodno odabiru siromaštvo s ciljem potpunijeg suobličavanja s Kristom te s tvrdnjom da su svi vjernici pozvani i obvezni ići putem svetosti i savršenstva vlastitog staleža trudeći se ne odvojiti od duha evanđeoskog siromaštva prijanjanjem uz bogatstvo (usp. LG 42). Šesto se poglavlje odnosi na redovnike i kaže da su evanđeoski savjeti, među njima i siromaštvo, božanski dar koji je Crkva primila od Gospodina (usp. LG 43). Svjestan i slobodan odabir siromaštva, odno-

¹⁴ Usp. Stjepan BALOBAN, »Crkva siromašnih« od pape Ivana XXIII. do pape Franje, 487.

¹⁵ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi* (21. XI. 1964.), br. 8., u: *Dokumenti*, Zagreb, 72008., (dalje: LG).

sno odricanje od materijalnih dobara, ne sprječava napredak ljudske osobe, već omogućuje čovjeku da se još više suobliči djevičanskom i siromašnom načinu života koji je odabrao Krist, a prihvatila njegova Majka (usp. LG 46). Sedmo se poglavlje bavi upravo pitanjem Blažene Djevice Marije Bogorodice u otajstvu Krista i Crkve. Ono po čemu se ona isticala bili su njeno siromaštvo i njena poniznost (usp. LG 55).

Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu „Gaudium et spes“ u svojim se petnaest brojeva dotiče pojmova *siromah*, *siromaštvo* i *siromašan*. U četvrtom poglavlju pod nazivom *Zadaća Crkve u suvremenom svijetu* istaknuto je kako „gdje je potrebno, sama Crkva može, štoviše i mora, prema okolnostima vremena i mjesta podizati djela koja su određena da služe svima, napose siromašnima, kao što su djela milosrđa ili druga tome slična.“¹⁶ U poglavlju *Gospodarski i društveni život* naglašeno je kako su „ljudi dužni pomagati siromahe, i to ne samo od svojega suviška“ (GS 69). Zatim u poglavlju *Promicanje mira i razvitak zajednice naroda* stoji poziv kršćanima da rado i svim srcem surađuju na izgradnji međunarodnog poretka s poštovanjem prema zakonima i svačijoj slobodi te se apelira na to kako napose kršćanske zemlje ne bi trebale obilovati dobrima dok su druge lišene potrebnih sredstava za život. Obrazloženo je to time što je duh siromaštva i ljubavi slava i svjedočanstvo Kristove Crkve (usp. GS 88).

U *Dekretu o službi i životu prezbitera „Presbyterorum ordinis“* obrađivani se pojmovi spominju u pet brojeva. Drugo poglavlje Dekreta odnosi se na prezbiterско služenje i upućuje svećenike na to da imaju obvezu prema svima, a na poseban način prema siromašnima i slabima s kojima se i sam Gospodin pokazao povezanima i čija evangelizacija vrijedi kao znak mesijanskog djelovanja.¹⁷ Treće poglavlje donosi upute o životu prezbitera. Navedeno je kako se svećenici, budući da im je Gospodin „udio i baština“ (Br 18,20), smiju služiti vremenitim dobrima samo u one svrhe za koje ih je, prema nauku Gospodina Isusa i prema odredbi Crkve, dopušteno namjenjivati (usp. PO 17). Crkvenim dobrima svećenici bi trebali upravljati prema naravi stvari i prema odredbama crkvenih zakona, po mogućnosti uz pomoć stručnih laika. Svrhe u koje bi trebali upotrebljavati ta dobra su uredno vođenje bogoštovlja, osiguranje pristojnog održavanja klera te vršenje djela svetoga apostolata, odnosno dobrotvornosti, napose prema onima koji su u oskudici (usp. PO 17). Prezbiteri su, također, upozoreni kako ne smiju crkvenu službu koristiti kao sredstvo obogaćivanja, a

¹⁶ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu* (7. XII. 1965.), br. 42, u: *Dokumenti* (dalje: GS).

¹⁷ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Presbyterorum ordinis. Dekret o službi i životu prezbitera* (7. XII. 1965.), br. 6, u: *Dokumenti* (dalje: PO).

Anja SEVER: *Značenje siromaštva u životu kršćanina*

prihode koje im donosi ne bi trebali koristiti za uvećanje svojega imetka (usp. PO 17). Dekret ih opominje neka ne vežu srce uz bogatstvo i neka se klone gramzljivosti te se suzdržavaju od svake vrste trgovine. Štoviše, pozvani su dragovoljno prigrliti siromaštvo ne bi li se očiglednije suobličili Kristu i postali raspoloživiji za svoju službu. Ovdje je ponovljeno kako je Krist radi nas postao siromašan premda je bio bogat, kako bismo mi po njegovu siromaštvu postali bogatima (usp. 2 Kor 8,9). Nadalje, svećenicima je rečeno neka se, kao i biskupi, klone svega što bi na bilo koji način moglo odbijati siromahe (usp. PO 17). Potom, u broju koji problematizira plaćanje obnašanja svećeničke službe, navedeno je kako prezbiterima pripada pravedna plaća koja među ostalim mora omogućiti i pravično plaćanje onih koji služe prezbiterima te da mogu sami u određenoj mjeri pritijecati u pomoć siromasima jer je Crkva od prvih početaka držala u velikoj časti služenje siromasima (usp. PO 20).

Zaključci Drugoga vatikanskog koncila koji se tiču siromaha i siromašnih, a koji se protežu napose u ovdje odabranim crkvenim dokumentima ne progovaraju o siromaštvu formalno i zadržavajući se na pukom teoretiziranju, već evociraju povlaštenu zadaću i osobnu odgovornost svakog kršćanina da pomaže siromasima od srca i bez ustručavanja imajući u pameti Krista koji je postao siromahom sišavši na zemlju te poziva svakoga kršćanina da živi kako je on živio i radi kako je on naučavao. Apel nije upućen samo klericima i redovnicima, već donosi novost obraćanja vjernicima laicima te traži da konkretiziraju svoje služenje siromasima pozivajući na otvoreno i dosljedno življenje Radosne vijesti.

2. Siromaštvo kao evanđeoski savjet

Svaki je kršćanin pozvan suobličavati se svojim životom s Isusom Kristom kojega jedinog možemo promatrati kao istinski ideal i uzor. Evanđelja nisu samo sveti spisi, plod Božje objave čovjeku niti su povijesni arhivski zapis. U njima je zabilježen nauk Isusa Krista, temelj kršćanske vjere i, imajući to na pameti, moguće je iz njih iščitati naputke za život. Među tim se uputama na osobit način ističu evanđeoski savjeti.

Tri su evanđeoska savjeta: siromaštvo, poslušnost i čistoća. Zovu se evanđeoskima jer su im početci u uputama izvedenim iz evanđelja. Na tipičan ih način preuzimaju redovnici zavjetovanjem ili svećanim očitovanjem. Naglasak u izrazu evanđeoski savjeti ne ističe razliku između savršenijih i manje savršenih kršćana (odnosno između redovnika i laika), nego poziv da u raznim i konkretnim životnim izborima stave Boga ispred i iznad svake stvari što je temeljni poziv svakog kršćanina i u čemu je kršćanska savršenost.¹⁸

¹⁸ Usp. Giacomo CANOBBIO, *Evanđeoski savjeti*, u: *Mali teološki leksikon*, Zagreb, 2002., 89-90.

2.1. Zavjet siromaštva i siromaštvo u životu redovnika

Zavjet je slobodno i svojevóljno obećanje Bogu u vezi s nekim mogućim ili boljim dobrom i mora se održati snagom krjeposti vjere. Što se tiče posvećenoga života, zavjet je konkretni način na koji se preuzimaju ili polažu evanđeoski savjeti i u tom je slučaju zavjetovanje uvijek javno.¹⁹ *Katekizam Katoličke Crkve* o evanđeoskim savjetima i posvećenome životu progovara u dva broja i kaže: „Evanđeoski su savjeti, u svojoj mnogostrukosti, ponuđeni svakom Kristovu učeniku. Savršenstvo ljubavi na koje su svi vjernici pozvani, za one koji su slobodno prihvatili poziv na posvećeni život, nosi sa sobom obvezu da vrše čistoću u neženstvu poradi Kraljevstva, siromaštvo i poslušnost. Zavjetovanje tih savjeta, u stalnom od Crkve priznatom staležu, obilježuje Bogu ‘posvećeni život’. Redovnički je stalež prema tome jedan od načina upoznavanja ‘intimnijeg’ posvećenja, koje je ukorijenjeno u krštenju i znači potpuno predanje Bogu. U posvećenom životu Kristovi vjernici, po nadahnuću Duha Svetoga, žele izbližega slijediti Krista, predati se Bogu kojega ljube iznad svega te tako, težeći k savršenstvu ljubavi u službi Kraljevstva, u Crkvi označivati i naviještati slavu budućega vijeka.“²⁰

Redovnici su u slobodi svoje volje odabrali u posvećenome životu nasljedovati Krista i u tome su nastojanju pozvani živjeti siromaštvo: ne radi siromaštva sama ili pokazivanja solidarnosti sa siromasima, nego radi toga što je siromaštvo kao takvo u sebi vrijednota, a samo na temelju te vrijednote mogu biti solidarni sa siromasima. Redovnici su pozvani živjeti siromaštvo svjedočeći ga kao preduvjet duhovnog bogatstva²¹ jer samo onaj tko se duhovno osiromaši i odrekne sama sebe (usp. Mt 16,24), moći će se predati Bogu i služiti mu u potpunosti. „Biti siromašni u siromašnoj Crkvi znači biti znak da se tjeskoba samoće i ograničenosti može uistinu pobijediti radošću onih koji su slobodni od imperativa posjedovanja.“²²

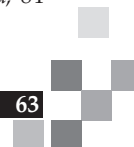
Vrhunac Božjeg darivanja Kristova je žrtva na križu koja proizlazi iz ljubavi prema Bogu i svijetu. Ta je žrtva radikalno i cjelovito darivanje jer pretpostavlja predanje vlastite egzistencije Bogu kao stvarnosti u kojoj je smisao i temelj svake pojedinačne egzistencije i cjelokupne zbilje. U skladu s tim zavjet siromaštva ne

¹⁹ Usp. Giacomo CANOBBIO, Zavjet, u: *Mali teološki leksikon*, 280.

²⁰ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Katekizam Katoličke Crkve*, Zagreb, 1994., br. 915-916, 251.

²¹ Usp. Nela GAŠPAR, Zavjet siromaštva: svjedočenje i izazov, u: *Riječki teološki časopis*, 26 (2005.) 2, 407-408.

²² Marinko PEJIĆ, Redovništvo i evanđeoski savjet siromaštva, u: *Bogoslovska smotra*, 84 (2014.) 3, 636.

Anja SEVER: *Značenje siromaštva u životu kršćanina*

smije se tumačiti ili prakticirati kao jedna od varijanti života u kojem je netko „sebe pronašao“. Isto se tako ne može dopustiti da se narav i praksa zavjeta siromaštva određuje čisto društveno-socijalnim i kulturnim kontekstom, nego se ključ redovničkog zavjeta siromaštva izvlači iz biti redovničkog života – kenoze. S obzirom na to da je Kristova kenoza izraz Božje ljubavi prema nama, njezin je najdublji smisao ljubav (ἀγάπη). Svaki od tri redovnička zavjeta izražava tek jednu od dimenzija kristovske kenoze koja se svodi na posvemašnje siromaštvo kao neizbježan rezultat odricanja svega sebe.²³

2.2. Siromaštvo u životu vjernika laika

Unatoč pogriješnim predodžbama s kojima se i prečesto susreće, Crkva se ne sastoji isključivo od hijerarhije, odnosno klera – biskupa, prezbitera i đakona – i redovnika. Dio Crkve jest svaki onaj koji je krštenjem ubrojen u zajednicu djece Božje. Unatoč tome što su se oni koji su odabrali posvećeni život zaredivši se i(li) položivši zavjete, odrekli svjetovnog, obiteljskog života s ciljem potpunijeg služenja Kristu i njegovom mističnom Tijelu – Crkvi, oni nisu privilegirani članovi Crkve, na isti način kako oni koji nisu odabrali posvećeni, već obiteljski ili samački život izvan redovničke zajednice – laici, nisu manje važni udovi mističnoga Tijela.

Vjernici laici pozvani su i odgovorni nasljedovati Krista svojim životom u jednakoj mjeri u kojoj i klerici i redovnici, samo što to ne ostvaruju na isti način. Svaki je pripadnik Katoličke Crkve na osobit način pripadnik naroda Božjeg koji se spominje nakon Drugoga vatikanskoga koncila, a iz te pripadnosti proizlazi i kršćanska dužnost i zadaća življenja u skladu s Božjim zapovijedima i djelovanja imajući na umu proklamaciju Radosne vijesti. Svaki je vjernik laik odgovoran član društva, pri čemu ne može zanemariti ni svoje kršćanske dužnosti u što se neporecivo ubraja i briga za siromašne.²⁴ Ta je briga i obveza danas uglavnom svedena na milostinju. Nije, ipak, dovoljno siromasima iskazati solidarnost, već se treba poistovjetiti s njima usvajajući njihove probleme i htijenja, boreći se za njihovo pravedno uvažavanje u različitim poljima života. Valjalo bi, usto, barem djelomično stil života siromašnih primijeniti kod samoga sebe, odnosno kritički se odnositi prema konzumerizmu te probuditi zaboravljene krjeposti kao što su, primjerice, skromnost i jednostavnost.²⁵

²³ Usp. Nela GAŠPAR, *Zavjet siromaštva: svjedočenje i izazov*, 407.

²⁴ Usp. Zdenko SPAJIĆ, *Djelovanje Crkve u osiromašenom društvu: milostinja ili integralno oslobođenje*, u: *Vrhbosnensia*, 14 (2010.) 2, 266.

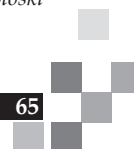
²⁵ Usp. Josip GRBAC, *Teologija oslobođenja i opredjeljenje za siromašne*, u: *Bogoslovska smotra*, 84 (2014.) 3, 548.

Ostvarenje društvene i kršćanske odgovornosti dohvatljivo je u više polja djelovanja i ne svodi se na rad u župnom caritasu, što je možda najčešća asocijacija. Caritas nije samo institucija ili način djelovanja, može ga se opisati kao stav. Oživotvoriti taj stav moguće je i nužno u društvenim previranjima i aktivnostima imajući na umu da kršćansko poistovjećenje sa siromasima i zalaganje za njih nisu samo aktivizam. Tako vjernici laici, koji u društvenom životu sudjeluju bilo kakvim angažmanom, ne smiju smetnuti s uma kristovsko nasljedovanje na koje su pozvani. Kršćanin, vjernik laik, unatoč tome što, svetopisamski rečeno, nije od svijeta, u svijetu je; ne može se, stoga, i ne smije isključiti iz života zajednice čiji je član.

Konkretnih je načina djelovanja zaista mnogo. Ovdje je prisutna i pozitivna strana globalizacije i olakšane komunikacije: vijesti brzo lete, ljudi se lakše povezuju i umrežavaju te je tako lakše ostvariti suradnju oko projekata, dijeliti iskustva te istraživati kome se i kako može pomoći. Ne valja misliti kako vjernik, kršćanin mora izbjegavati politički angažman, zato što i na taj način postaje aktivna jedinica društva i može djelovati na dobrobit siromasima upozoravajući na njihove probleme i prava. Isto tako moguće je na sličan način djelovati u sindikatima. Danas, također, postoji mnoštvo humanitarnih udruga koje se zauzimaju za veće ili specifičnije skupine potrebitih odnosno za pojedince. Humanitarne su akcije još jedan od načina na koji se pomaže siromasima, napose u adventu i korizmi i one nisu ograničene samo na vjerske zajednice. Što se tiče konkretnog djelovanja u životu mjesne Crkve, laik može sudjelovati u župnim karitativnim djelatnostima i akcijama organizirajući već spomenute humanitarne akcije o raznim prigodama, posjećujući siromašnu braću i sestre na području župe umanjujući im time osjećaj napuštenosti i obespravljenosti. Zanimljiv je prijedlog koji su svom članku iznosi M. Šimunović. On, naime, svrće pozornost na potrebu za mehanizmima koji bi pospješivali stvaranje svijesti angažiranog zajedništva. Tako predlaže, uz Caritas, osnivanje Pastoralnog socijalnog povjerenstva (odbora) koje bi savjetovanjem i raznim posredovanjima vodilo promišljenu brigu o svim rubnim skupinama, osobito ugroženijim umirovljenicima, starijima, nemoćnima, ugroženim obiteljima i drugima. Da bi taj posao mogao biti i profesionalno na razini, upućuje na školovanje župnih animatora koji bi radili volonterski ili uz određeni honorar, a lakše bi i brže doprli do najzapuštenija čovjeka u župnoj zajednici.²⁶ Uz djelovanje u zajednici bilo društvenoj, bilo crkvenoj, vjernik laik mora djelovati i u obiteljskom i osobnom životu, zato što nikakva institucionalizirana

²⁶ Usp. Milan ŠIMUNOVIĆ, Siromasi u navještaju i praksi mjesne Crkve, u: *Riječki teološki časopis*, 26 (2005.) 2, 387.

Anja SEVER: *Značenje siromaštva u životu kršćanina*

opcija za siromašne ne može zamijeniti osobno zalaganje pojedinca.²⁷ Primjerice, praksa posta i nemrsa petkom mogla bi biti sagledana da se tako uštedeni novac stavi po strani za siromahe ili da ih se ugosti pod svojim krovom.²⁸

Pogrješno bi bilo zaključiti na temelju dosad izloženog kako bi kršćanin trebao zazirati od bogatstva, držati ga grijehom, nečim prljavim i nepoželjnim. Materijalno bogatstvo može uistinu duhovno osiromašiti čovjeka ako u njemu pobuđuje i potiče pohlepu i gramzivost s ciljem zgrtanja sve većeg bogatstva, bez obzira na cijenu mogućih usputnih žrtava takvoga postupanja. S druge pak strane, obilovanje materijalnim dobrima može čovjeka i obogatiti ako on svoja dobra ne zadržava za sebe, već dijeli s potrebnima po uzoru na prvu kršćansku zajednicu, o čemu se možemo osvjedočiti na temelju primjera iz Djela apostolskih (usp. Dj 2,44-45). Iako je svaki vjernik nužno član društvene zajednice, milostinja i pomoć siromasima kod kršćana nisu samo socijalna odgovornost, već su dublje ukorijenjene u srcu svakoga vjernika. Isus, dakle, ne osuđuje služenje bogatstvom, već služenje bogatstvu.²⁹

Zaključak

U današnjem kapitalističkom okružju gdje se život svodi na zgrtanje profita i materijalnih dobara, siromaštvo je sve češća pojava. Usto što je siromaštvo materijalna neimaština, ono dolazi i u obliku duhovnog siromaštva te siromaštva duhom.

Duhovno siromaštvo nije u nužnoj svezi s materijalnim, a odnosi se na čovjeka koji je lišen nematerijalnih dobara, nesretan i isprazan. Siromah duhom, s druge strane, bogat je na način da se osiromašio iznutra, zauzeo stav poniznosti pred Bogom kako bi Bog bio jedino za čime čezne i teži.

Promatramo li Sveto pismo kao izvor i počelo naše vjere i pozivamo li se na nj kao na temeljno uputstvo i smjerkaz života, ne možemo previdjeti spomen siromaha i njihovo povlašteno mjesto, napose u novozavjetnim tekstovima. Vodimo li se krilaticom: „What would Jesus do?“, najsigurnije smo na dobrom putu uzmemo li u ruke evanđelje. Isus se druži sa siromasima na sablazan židovskih vjerskih i društvenih velikodostojnika. On siromasima vraća dostojanstvo uključujući ih u društvo. Isto tako pokazuje da je bogatstvo onih

²⁷ Usp. Josip GRBAC, Opcija za siromašne: Strateški program kršćana?, u: *Riječki teološki časopis*, 26 (2005.) 2, 442.

²⁸ Usp. Milan ŠIMUNOVIĆ, Siromasi u navještaju i praksi mjesne Crkve, 385.

²⁹ Usp. Marijan VUGDELIJA, „Blago siromasima duhom: njihovo je kraljevstvo nebesko!“ (Mt 5,3), 189.

koji su siromašni duhom upravo u poniznosti i svjesnosti da su jedino Bog i njegova ljubav bogatstvo kojem trebaju težiti.

Svaki je kršćanin pozvan nasljedovati Krista pri čemu se na poseban način ističu oni koji su odabrali ispuniti to nasljedovanje u duhovnom zvanju. Svećenici su dokumentima Drugoga vatikanskoga koncila konkretno upućeni na to kako koristiti materijalna dobra, kako se njima služiti kako bi privukli siromahe Kristu i Crkvi, a ne im bili na sablazan i udaljili ih. Kao Kristovi namješnici na zemlji moraju biti spremni da nisu samo pod povećalom vjernika čiji su pastiri, već i nevjernika koji pomno vrebaju na pogrješku, napose u vidu materijalne rastrošnosti.

Nisu samo svećenici pozvani na siromaštvo, odnosno materijalnu skromnost. Na osobit način valja spomenuti redovnike koji se zavjetuju živjeti evanđeoske savjete siromaštva, poslušnosti i čistoće. Oni slobodno odabiru žrtvovati življenje u obilju kako bi bili slobodniji potpunije se predati Kristu i služiti ljudima.

Unatoč čestoj zabludi, kler i redovnici nisu Crkva jer to ime nužno podrazumijeva i vjernike laike. Laici ponekad imaju sklonost i sami zaboraviti na svoju pripadnost Crkvi, no to ih ne izuzima iz eklezijalnog zajedništva kao ni od njihovog vlastitog poziva na življenje siromaštva – siromaštva duhom, ali i materijalnog siromaštva u smislu odricanja od suviška, a ponekad i potrebnog u korist onoga tko je siromašan i ne posjeduje dovoljno za sebe zbog različitih razloga.

Sve tri skupine vjernika u odnosu prema siromasima imaju isto poslanje: vratiti im dostojanstvo. Unatoč tome što su siromasi nerijetko marginalizirani ili oni na koje se ne računa, ne znači da nisu dio društva. Dio društva je i vjernik koji ne snosi odgovornost samo prema Božjim i crkvenim zapovijedima, već i prema civilnim zakonima i društvu kao takvom. Stoga nema druge nego zaključiti kako je opcija za siromašne ujedno i vjersko i društveno pitanje, a obveza vjernika jest svakodnevno spremno i potvrdno odgovarati na njega.

